

PRZEGLĄD PRAWA ADMINISTRACYJNEGO

(6)2023 • DOI: 10.17951/ppa.2023.6.35-50

UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ W LUBLINIE

KAROL DĄBROWSKI

Karol.dabrowski@mail.umcs.pl

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-4513-3873>

Nieustający „Dzień Świstaka”. Świadczenie usług publicznych w dużym mieście wojewódzkim z perspektywy rady dzielnicy – przykład Lublina*

*Continuous “Groundhog Day”. Delivery of Public Services
in the Big Voivodeship City from the Perspective of
City District Council – an Example of Lublin*

* Artykuł powstał na kanwie referatu zaprezentowanego na Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Samorząd terytorialny wobec kryzysu i zagrożenia. Polskie doświadczenia kadencji 2018–2023”, zorganizowanej przez Szkołę Główną Handlową w Warszawie oraz Uniwersytet Warszawski w dniach 23–24 listopada 2023 r. Autor wykorzystał doświadczenia z pracy w charakterze wiceprzewodniczącego Rady Dzielnicy Węglin Północny. Autor dziękuje za cenne uwagi respondentom, tym bardziej że prosili, by pozostawić ich anonimowymi.

Wprowadzenie

Według danych na 1 stycznia 2023 r. Lublin zamieszkiwany był przez 331 243 mieszkańców¹. Jest to miasto wojewódzkie, które pretenduje do miana stolicy aglomeracji lubelskiej, obejmującej miasta Lublin i Świdnik oraz sąsiednie gminy: Głusk, Jastków, Konopnicę, Niemce i Wólkę². Podzielony jest na 27 jednostek pomocniczych – dzielnic. Organem uchwałodawczym i kontrolnym dzielnicy jest rada dzielnicy, a wykonawczym – zarząd dzielnicy. Jednym z zadań dzielnicy jest kreowanie i podejmowanie inicjatyw we wszystkich sprawach dotyczących zbiorowych potrzeb mieszkańców, a zarazem przedstawianie stanowisk, apeli i opinii adresowanych do organów miasta, komisji Rady Miasta Lublin oraz jednostek organizacyjnych Urzędu Miasta³.

Polem działania dla rady dzielnicy są usługi publiczne świadczone przez miasto na terenie dzielnicy. Jest to ważne, ponieważ mieszkańcy oceniają działalność władz samorządowych na podstawie poziomu zaspokojenia potrzeb publicznych. Koncentrują się tym samym na szeroko rozumianej jakości życia w mieście⁴.

Metody badawcze

Problem badawczy autor sprowadził do pytania o to, czy z punktu widzenia rady dzielnicy Miasta Lublin, w tym przypadku Węglin Północny, świadczenie usług publicznych przez miasto jest wystarczające. Autor postawił hipotezę, że realizacja tych usług nie jest odpowiednia dla wysokiej jakości życia w dzielnicy,

¹ Główny Urząd Statystyczny, *Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2023 roku*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/powierzchnia-i-ludnosc-w-przekroju-terytorialnym-w-2023-roku,7,20.html> (dostęp: 11.12.2023).

² Zob. np. uchwała nr 1504/LI/2023 Rady Miasta Lublin z dnia 22 czerwca 2023 r. w sprawie zmiany uchwały Rady Miasta Lublin nr 758/XXIII/2020 z dnia 19 listopada 2020 r. w sprawie zmiany obszaru i granic aglomeracji Lublin (Dz.Urz. Województwa Lubelskiego 2023, poz. 4247); D.A. Kociuba, *Lublin – „moje miejsce na Ziemi” czy „metropolia przyszłości”?*, [w:] *Lublin 2030 – europejska metropolia?*, red. P. Maleszyk, M. Sagan, Lublin 2018, s. 33–54; T. Markowski, T. Kudłacz, *Zintegrowany rozwój aglomeracji jako podstawa budowania konkurencyjności polskiej przestrzeni społeczno-gospodarczej*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2002, nr 2–3, s. 15–36; A. Walenia, *Procesy metropolizacji a konkurencyjność regionów Polski wschodniej*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Polityka Ekonomiczna” 2010, nr 111, s. 829; U. Wich, *Agglomeracja lubelska i czynniki kształtujące jej rozwój*, Lublin 1984.

³ Rada Dzielnicy Węglin Północny, *Podstawa prawna i zadania Dzielnicy*, <https://dzielnice.lublin.eu/weglin-pn/podstawa-prawna-i-zadania-dzielnicy> (dostęp: 11.12.2023).

⁴ W. Szymańska, *Monitorowanie jakości usług publicznych problemem administracji samorządowej na przykładzie Słupska*, „Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego” 2016, vol. 30(2), s. 172–174.

a służby miejskie nie nadążają z wykonywaniem ich w takim terminie, który by był satysfakcjonujący dla mieszkańców. Rezultaty badawcze pozwoliły na sformułowanie wniosków o brakach w wykonywaniu usług publicznych na konkretnych obszarach i przyjmowanej postawie rady dzielnicy, co przekłada się na rolę radnego dzielnicowego. Autor wybrał dzielnicę Węglin Północny ze względu na własne doświadczenia w pracy społecznej⁵.

Na potrzeby artykułu zastosowano metodę obserwacji, by zarejestrować określone fakty świadczące o poziomie realizacji usług publicznych w dzielnicy Węglin Północny. Uzupełniono ją o wywiady sformalizowane z trzema osobami pełniącymi funkcję radnych dzielnicowych w innych radach dzielnic. Stwierdzenia, które padały w wywiadach, wykorzystano w części dyskusyjnej tekstu, stosując oznaczenia numeryczne R1, R2, R3. Grono radnych jest tak małe i tak łatwo rozpoznawalne, że wskazanie dzielnicy, z której się wywodzą, a tym bardziej ich inicjałów, złamałoby zasady wywiadów zanonimizowanych. Wywiady przeprowadzono między 15 a 30 października 2023 r. Dobór respondentów był dobozem celowym. Odszukano takich radnych z trzech różnych rad dzielnic, którzy nie sympatyzują ani z Klubem Radnych Prezydenta Krzysztofa Żuka, ani z Klubem Radnych Prawa i Sprawiedliwości, czyli np. nie startowały do Rady Miasta z tych komitetów ani z list Platformy Obywatelskiej czy Prawa i Sprawiedliwości. Dodatkowo jedna z osób pełni funkcję w zarządzie rady dzielnicy.

Rezultaty

W trakcie trwania kadencji i posiedzeń członkowie lubelskich rad dzielnic „budzą się” z tymi samymi problemami, mając poczucie życia w nieustającym „Dniu Świstaka”. W dzielnicy Węglin Północny w tych samych miejscach:

- wyrzucane są śmieci na tereny zielone i pasy drogowe, chodzi zwłaszcza o tzw. małpki. Średnio po upływie tygodnia wokół tylko jednego sklepu Żabka i sąsiadującego z nim przystanku komunikacji autobusowej można zebrać do 50 butelek po wódce;
- zalegają dzikie wysypiska śmieci;
- w zimie nie są odśnieżane chodniki, szczególnie prowadzące do przystanków, a wokół przystanków zalega lód;
- tworzą się dziury w jezdniach;

⁵ Obwieszczenie nr 30/XVIII/2020 Rady Miasta Lublin z dnia 23 kwietnia 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu uchwały w sprawie nadania statutu Dzielnicy Węglin Północny (Dz.Urz. Województwa Lubelskiego 2020, poz. 2657). Zob. także np. M. Buczyński, *Nazwy dzielnic i przedmieść Lublina*, „Rocznik Lubelski” 1962, vol. 5, s. 265.

- uszkodzeniu ulegają wadliwie zaprojektowane progi zwalniające na ulicach⁶;
- podrzucane są odpadki, w tym zepsuta żywność;
- pozostawiane są fekalia;
- gnieźdzą się szczury;
- spożywany jest alkohol w miejscach publicznych;
- posesje zalewane są wodą opadową, ponieważ nie jest zbudowana kanalizacja burzowa;
- notorycznie przekraczana jest prędkość, gdyż nie jest monitorowany ruch drogowy;
- zalegają wraki samochodów;
- prowadzona jest nielegalna działalność gospodarcza;
- na gruntach gminy Lublin, będących przedmiotem dzierżaw, lub w sąsiedztwie gruntów miejskich stoją obiekty, które psują estetykę osiedla lub stwarzają zagrożenie dla życia i zdrowia mieszkańców;
- prowadzone są roboty budowlane niezgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- gałęzie zasłaniają światło latarni i znaki drogowe;
- zaniedbywane są nasadzenia drzew i krzewów;
- część ulic pozostaje drogami gruntowymi;
- uszkodzeniu ulegają obiekty małej architektury, które nie są na bieżąco naprawiane i remontowane.

Rady dzielnic w Lublinie stanęły również wobec: kryzysu budżetowego państwa (za rządów Mateusza Morawieckiego Lublin – w porównaniu do Chełma rządzonego przez związanego z Prawem i Sprawiedliwością Jakuba Banaszka – nie był w takiej skali beneficjentem inwestycji publicznych), zadłużenia miasta (na koniec 2023 r. dla Lublina prognozowano dług na poziomie 2,1 mld zł przy 331 tys. mieszkańców⁷; mniejsze zadłużenie przyjęto w budżecie Gdańska na

⁶ Progi zwalniające wykonywane są z tworzywa sztucznego niskiej jakości i są nieprawidłowo przytwierdzone do jezdni. Asfalt lub asfaltobeton jest za cienki; często jego grubość nie przekracza dwóch centymetrów. Progi mocowane są śrubami, które powodują dziury w jezdni. Nawierzchnia nie jest wyprofilowana, a ulice nie posiadają odwodnienia, więc otwory są rozsadzane przez zamarzającą wodę. W efekcie pękające tworzywo odstaje od powierzchni jezdni lub wręcz leży luzem. Pod płytami progów powstają głębokie wyrwy z wystającymi śrubami. Dodatkowo próg jest niszczone przez pojazdy ciężarowe, np. służb komunalnych i dostawców węgla. Uszkodzony próg lub jego pozostałości są niebezpieczne dla samochodów osobowych i karettek pogotowia.

⁷ D. Wąsik, *Lublin chce spłacić zadłużenie. Miasto wyemituje w tym roku obligacje na ćwierć miliarda złotych*, 11.03.2023, <https://spottedlublin.pl/lublin-chce-splacic-zadluzenie-miasto-wyemituje-w-tym-roku-obligacje-na-cwierc-miliarda-zlotych> (dostęp: 20.10.2023).

rok 2023⁸, a w porównywalnej ludnościowo Bydgoszczy na rok 2023 planowano wzrost zadłużenia do 1,3 mld zł⁹), wzrostu kosztów utrzymania infrastruktury miejskiej (inflacja, wzrost cen surowców) i obniżania jakości usług publicznych.

Z punktu widzenia obszarów zainteresowań rady dzielnicy uciążliwe są: zmniejszenie częstotliwości połączeń komunikacji publicznej, brak środków na bieżące utrzymanie miasta (opróżnianie ulicznych koszy na śmieci, odśnieżanie chodników itp.), niedostateczne utrzymanie dróg, rejonizacja szkół podstawowych (według planu sieci publicznych szkół podstawowych i granic ich obwodów na rok szkolny 2023/2024 w dzielnicy Węglin Północny odległość między najdalej położonymi ulicami a szkołą podstawową wynosi prawie 3 km przy braku bezpośredniej komunikacji publicznej¹⁰), niedostateczna liczba miejsc parkingowych, nielegalne parkowanie, blokowanie jezdni i uszkodzenia chodników, traktowanie przez część mieszkańców przestrzeni publicznej jako swojej własnej, prywatnej (prywatyzacja przestrzeni publicznej), brak wizji rozwoju przestrzennego z poszanowaniem dostępu do dróg publicznych, rozbudowy infrastruktury, zachowania terenów cennych przyrodniczo i retencji wodnej¹¹.

Pojawiają się przypadki, że władze miasta nie liczą się w pełni z opiniami rad dzielnic, również w przedmiocie wniosków do budżetu miasta, np. w odniesieniu do przebudowy i remontu ulic. Zdarza się, że czas na odpowiedź ze strony jednostek organizacyjnych Urzędu Miasta na pisma radnych dzielnicowych przekracza 2 miesiące. Załatwienie prostej sprawy, jak np. usunięcie wyrzuconych opon, wyzwała w instytucjach miejskich „potok” korespondencji urzędowej i „psychologię” zamiast wykonania telefonu i skierowania służb, które by uprzątnęły pozostawione odpady.

Dewastujące planowanie przestrzenne są punktowe zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, zagęszczające nadmiernie zabudowę¹². Rodzi to wątpliwości zarówno co do równego traktowania inwestorów, jak i – przy braku miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego – obiektywizmu procesu oceny wniosków o wydanie decyzji o warunkach zabudowy. Wskutek

⁸ Oficjalny Portal Miasta Gdańska, *Przyjęty budżet Gdańska na rok 2023*, 15.12.2022, <https://www.gdansk.pl/wiadomosci/Przyjety-budzet-Gdanska-na-rok-2023-czasy-inflacji-drozyzny-i-wysokich-cen-energii-Dulkiewicz,a,233732> (dostęp: 20.10.2023).

⁹ A. Tyczyno, *Biedabudżet Bydgoszczy na 2023 r. „Ktoś nas okradł”*, 15.11.2022, <https://bydgoszcz.wyborcza.pl/bydgoszcz/7,48722,29143030,biedabudzet-bydgoszczy-na-2023-r-ktos-nas-okradl.html> (dostęp: 20.10.2023).

¹⁰ Uchwała nr 1380/XLVI/2023 Rady Miasta Lublin z dnia 2 lutego 2023 r. w sprawie ustalenia planu sieci publicznych szkół podstawowych prowadzonych przez miasto Lublin oraz określenia granic ich obwodów (dostępna na stronie Urzędu Miasta Lublin).

¹¹ Por. A. Majewska, M. Denis, W. Krupowicz, *Urbanization Chaos of Suburban Small Cities in Poland: 'Tetris Development'*, "Land" 2020, vol. 9(11).

¹² Tak respondent R1 w wywiadzie z autorem.

tego na terenie Lublina planowano budowę apartamentowców udających akademiki, które nie spełniały norm obowiązujących dla innych obiektów budowlanych, powiększając problem braku miejsc parkingowych, zatłoczenia ulic zaparkowanymi samochodami, blokowania dojazdów dla służb komunalnych, straży pożarnej i pogotowia ratunkowego¹³. Istnieją obawy, że część lokali może być zgłaszana jako lokale użytkowe, a faktycznie przeznaczone są do zamieszkania. Zagęszczenie zabudowy powoduje tworzenie „wysp ciepła” i ignoruje przepustowość istniejących ulic osiedlowych¹⁴. Mieszkańcy są zaskakiwani inwestycjami, przez co wzrasta w nich poczucie przedmiotowego traktowania¹⁵.

Dzielnice w Lublinie nie są niejednolite od strony przestrzennej i demograficznej. Od lat utrzymuje się prawie 16-krotna rozpiętość ludnościowa między najbardziej a najmniej zaludnioną dzielnicą¹⁶. W ciągu ostatnich 5 lat różnica się zmniejszyła, ale nie wskutek racjonalizacji podziału terytorialnego jednostek

¹³ R. Krupa-Dąbrowska, *Kawalerka w akademiku – sposób deweloperów na małe i tanie mieszkania*, 21.11.2017, <https://www.rp.pl/nieruchomosci/art10087601-kawalerka-w-akademiku-sposob-deweloperow-na-male-i-tanie-mieszkania> (dostęp: 11.12.2023); D. Smaga, *Mieszkań budować tu nie wolno, więc powstanie akademik*, 6.12.2021, <https://www.dziennikwschodni.pl/lublin/mieszkan-budowac-tu-nie-wolno-wiec-powstanie-akademik-to-jawna-kpina-z-przepisow,n,1000299814.html> (dostęp: 11.12.2023).

¹⁴ D. Smaga, *Mieszkań budować tu nie można. Inwestycji w Lublinie przyjrzy się teraz sąd*, 18.04.2022, <https://www.dziennikwschodni.pl/lublin/mieszkan-budowac-tu-nie-mozna-inwestycji-w-lublinie-przyjrzy-sie-teraz-sad,n,1000306661.html> (dostęp: 18.12.2023); Fundacja Wolności, *Raport: decyzje środowiskowe dla lubelskich deweloperów*, 11.09.2023, <https://fundacjawolnosc.org/raport-decyzje-srodowiskowe-dla-lubelskich-deweloperow> (dostęp: 11.12.2023); Fundacja Wolności, *Raport: realizacja inwestycji niedrogowych przez deweloperów*, 10.03.2023, <https://fundacjawolnosc.org/raport-realizacja-inwestycji-niedrogowych-przez-deweloperow> (dostęp: 11.12.2023).

¹⁵ T. Kowalewicz, *Nie ustają protesty przeciwko budowie w parku Jana Pawła II. Mieszkańcy wytykają błędy i żądają konsultacji*, 26.10.2023, <https://lublin.wyborcza.pl/lublin/7,48724,30339465,kolejny-protest-przeciwko-budowie-wielkiego-parkingu-i-biurowca.html> (dostęp: 11.12.2023); S. Skomra, *Blacha już jest, budowa trwa. Ludzie zaskoczeni i oburzeni dwoma budynkami przy parku JP II*, 14.10.2023, <https://jawnylublin.pl/blacha-juz-jest-budowa-trwa-ludzie-zaskoczeni-i-oburzeni-dwoma-budynkami-przy-parku-jpii> (dostęp: 11.12.2023); idem, *Wielki garaż na zboczu wąwozu. Teraz ruch prezydenta Lublina i wojewody*, 7.11.2023, <https://jawnylublin.pl/lublin-wielki-garaz-na-zboczu-parku-teraz-ruch-prezydenta> (dostęp: 11.12.2023); P. Kozłowski, *Wielki parking i biurowiec wyrosną w parku Jana Pawła II. Mieszkańcy w szoku, protestowali przy terenie inwestycji*, 13.10.2023, <https://lublin.wyborcza.pl/lublin/7,48724,30295501,wielki-parking-i-biurowiec-wyrosna-przy-parku-jana-pawla-ii.html> (dostęp: 11.12.2023).

¹⁶ Fundacja Wolności, *Aktualna liczba mieszkańców poszczególnych dzielnic*, 14.01.2017, <https://fundacjawolnosc.org/aktualna-liczba-mieszkanow-poszczegolnych-dzielnic> (dostęp: 22.10.2023); K. Jakubowski, *Lublin się wyludnia... Prawie 3 tysiące mniej mieszkańców niż rok temu*, 30.01.2023, <https://jawnylublin.pl/lublin-sie-wyludnia-prawie-3-tysiac-mniej-mieszkanow-niz-rok-temu> (dostęp: 22.10.2023); Biuletyn Informacji Publicznej, *Mieszkańcy według dzielnic*, 30.06.2018, https://bip.lublin.eu/gfx/bip/userfiles/_public/import/urząd-miasta-lublin/dane-demograficzne/dane_demograficzne_2018_r./stan_na_dzien_30.06.2018_r./mieszkanicy_wg_dzielnicy_pobyt_staly_20180630.pdf (dostęp: 22.10.2023).

pomocniczych miasta, lecz depopulacji miasta. Granice dzielnic nie są dopasowane do zmian przestrzenno-ludnościowych, co szczególnie widać na przykładzie dzielnicy Węglin Południowy. Utrudnia to racjonalne gospodarowanie środkami z rezerwy celowej. Inne są potrzeby osiedli deweloperskich, blokowisk z wielkiej płyty, domów jednorodzinnych, skupisk budynków komunalnych i obszarów przemysłowych. Prezydent miasta i radni unikają wprowadzania zmian, ponieważ rejonizacja dzielnic jest konfliktogenna i w efekcie rzutowałaby na kształt okręgów wyborczych w wyborach do Rady Miasta.

Warto jednak podkreślić, że dzielnice są beneficjentami rewolucji śmieciowej z 2013 r. Wdrożenie ówczesnych zasad gospodarowania odpadami było przełomowe dla utrzymania czystości w skali lokalnej. System ten jest podatny na patologie i zachowania korupcyjne. Pełne efekty można byłoby uzyskać dzięki połączeniu w szczególności: komunalnej gospodarki odpadami, recyklingu, systemu kaucyjnego, nadzoru nad obiektami świadczącymi usługi hotelarskie, nieruchomościami nieposiadającymi sądowo stwierdzonych spadkobierców i gruntami dzierżawionymi z bieżącymi patrolami służb ochrony porządku publicznego. Biorąc pod uwagę system kaucyjny i recykling, okazałoby się wtedy, że w skali mikro traci sens budowa spalarni śmieci.

Dyskusja

Wobec takiego stanu rzeczy należy zastanowić się, jak rada dzielnicy radzi sobie z powyższymi problemami. Należy przy tym pamiętać o inflacji, zadłużeniu miasta i obciążeniu budżetu miejskiego wydatkami oświatowymi oraz z zakresu pomocy społecznej. Wśród sposobów należy wymienić:

- „samoogarnianie” dzielnicy przez mieszkańców;
- stosowanie „substytutów”;
- instrumentalizację budżetu obywatelskiego;
- lobbing wśród radnych miejskich;
- wykorzystanie potencjału eksperckiego organizacji pozarządowych, realizujących projekty zewnętrzne;
- wypracowanie wspólnych kanałów komunikacji między różnymi jednostkami organizacyjnymi Urzędu Miasta.

Mieszkańcy utwierdzeni w przekonaniu, że miasto ze względu na brak środków nie wykona odpowiednich działań, sami „ogarniają” dzielnicę: przycinają gałęzie zasłaniające zjazd z drogi publicznej, zbierają śmieci porzucone w pasach drogowych, wokół przystanków i na terenach zielonych, sprzątają z chodników rozbite butelki po piwie (niechlubnym liderem rankingu potłuczonych butelek niezmiennie pozostaje Perła Export), sprawdzają lokalizacje wysypisk śmieci,

usuwiają uschnięte nasadzenia lub przycinają zdziczałe odrosty drzew i krzewów, naprawiają elementy małej architektury, montują na swoich posesjach fotopułapki, aby wykryć sprawców wandalizmów i zanieczyszczeń przestrzeni publicznej, a w zimie odśnieżają chodniki prowadzące na przystanki komunikacji miejskiej oraz usuwiają zalegający śnieg na przejściach dla pieszych. Działania Urzędu Miasta i Straży Miejskiej są w takich wypadkach działaniami następczymi – w sytuacji, gdy trzeba dokończyć działania podjęte przez mieszkańców, np. odebrać ścięte gałęzie.

Stosowanie „substytutów” widoczne jest przy budowie i utrzymaniu dróg. Rezygnuje się z przebudowy na rzecz remontu, a do wymiany nawierzchni stosuje się asfaltobeton. W przypadku inwestycji problemem jest niedoszacowanie wycen poszczególnych inwestycji. Miasto rezerwuje teoretycznie na daną inwestycję 1,5 mln zł, podczas gdy najniższa oferta w przetargu wynosi 4,5 mln, przez co kolejne przetargi są unieważniane, a inwestycja pozostaje niezrealizowana¹⁷.

Rada dzielnicy współdziała z grupami mieszkańców, którzy są inicjatorami wniosków do budżetu obywatelskiego, traktując budżet jako uzupełnienie rezerwy celowej. Rada dzielnicy tak planuje rozdział środków, aby część inwestycji była realizowana z rezerwy celowej, a część z budżetu obywatelskiego. Rezerwa celowa jest zbyt niska, szczególnie dla najludniejszych dzielnic. Problem w tym, że budżet obywatelski jako instytucja prawa publicznego w obecnych realiach polskich traci sens. Środki przeznaczone na wykonanie pomysłów mieszkańców są zbyt małe i – jak określiła respondentka R2 – budżet obywatelski pełni rolę propagandową, a mieszkańcy marnują swój czas i pieniądze na reklamę swoich wniosków¹⁸. W budżecie obywatelskim wygrywają bogatsi i bardziej operatywni, których stać na zorganizowanie i opłacenie billboardów, ulotek i promowanych postów w mediach społecznościowych, a całość – jak ujęła cytowana respondentka – przypomina „walkę biedoty w kisielu”. Zwycięstwo odbywa się kosztem innych mieszkańców, ponieważ wygrywają niekoniecznie inwestycje najbardziej potrzebne, ale najbardziej rozreklamowane¹⁹. W rzeczywistości organizując plebiscyt w postaci budżetu obywatelskiego, miasto – jak obrazowo podsumowała to respondentka R2 – szczuje jednych mieszkańców przeciwko innym. Zainteresowanie budżetem obywatelskim maleje, ponieważ mieszkańcy widzą, że zwycięskie projekty nie są realizowane, nawet jeśli wygrywają po raz kolejny.

¹⁷ Tak respondent R1 w wywiadzie z autorem.

¹⁸ Tak respondentka R2 w wywiadzie z autorem.

¹⁹ Można odnieść wrażenie, że negatywne aspekty instytucji budżetu obywatelskiego są w literaturze za słabo podkreślane. Zob. np. K. Szmygin, O. Górnik, *Practical Experiences in Implementing Participatory Budgets on Examples of Selected Cities in Poland*, „Teki Komisji Architektury, Urbanistyki i Studiów Krajobrazowych” 2020, vol. 16(1), s. 71–78.

W wywiadach z respondentami pojawiło się też stwierdzenie, że niewykonywanie wygranych projektów „jest miastu na rękę”²⁰.

Jeśli bowiem w Lublinie w dziesiątej edycji budżetu obywatelskiego do rozdysponowania było ponad 14 mln zł, z czego na projekt ogólnomiejski przypadało maksymalnie 1,2 mln zł, a na projekt dzielnicowy 400 tys.²¹, to miasto – nie realizując np. trzech projektów dzielnicowych – zyskuje w budżecie ponad milion złotych. Zdaniem respondenta R1 w ten sposób miasto może kredytować się budżetem obywatelskim. Wystarczy, że projekt zostanie zatrzymany na etapie uzgodnień między jednostkami organizacyjnymi Urzędu Miasta, a po upływie określonego okresu – wskutek dezaktualizacji dokumentacji, wzrostu kosztów itd. – nie zostanie przekazany do realizacji. Faktycznie więc fundusze te, wywalczone przez mieszkańców, kosztem innych mieszkańców i rezerwy celowej rad dzielnic miasto zaoszczędza, ponieważ nie musi ich wydawać. Gdyby te 400 tys. zł znajdowało się w rezerwie celowej, rada dzielnicy mogłaby te środki wykorzystać i lepiej zaplanować inwestycje w dzielnicy. Dlatego rada dzielnicy kalkuluje, którą inwestycję wpisać do rezerwy celowej, a którą w danym roku próbować przeprowadzić za pośrednictwem budżetu obywatelskiego. Ryzykuje jednak wtedy, że inwestycja wstawiona do budżetu obywatelskiego zostanie „zamrożona”. Jeśli jednak rada dzielnicy będzie angażować się po stronie tylko jednej z konkurencyjnych wobec siebie grup wnioskodawców w budżecie obywatelskim, narazi się na zarzut braku obiektywizmu.

Lobbing wśród radnych miejskich jest zjawiskiem naturalnym. Radni miejscy utrzymują stały kontakt z radami dzielnic, ponieważ jest to m.in. ich zaplecze kadrowe, niezbędne przy organizacji wyborów samorządowych (rozwiązania banerów itp.). Rada dzielnicy zabiega o dobre relacje z radnymi, ponieważ dzięki temu istnieje większa szansa na umieszczenie danej inwestycji w budżecie miasta. Radni miejscy otrzymują od radnych dzielnicowych gotowe opracowania danych kwestii, które ułatwiają im przygotowywanie interpelacji. Dotyczy to np. postulatów w zakresie zmiany czasu kursowania komunikacji miejskiej. Radni miejscy są też bardzo pomocni w załatwianiu określonych spraw w jednostkach organizacyjnych Urzędu Miasta, np. dopilnowania jakości i terminowości robót drogowych.

Sojusznikiem dla rady dzielnicy w analizie możliwości zaspokojenia potrzeb mieszkańców są organizacje pozarządowe, realizujące projekty zewnętrzne. W ten sposób rada dzielnicy może otrzymać wsparcie merytoryczne i jednocześnie włączyć się np. w rozplanowanie nasadzeń drzew, zagospodarowanie

²⁰ Tak respondent R1 w wywiadzie z autorem.

²¹ Urząd Miasta Lublin, *Za 4 dni kończy się głosowanie w budżecie obywatelskim Lublina*, 6.10.2023, <https://lublin.eu/mieszkancy/partycypacja/budzet-obywatelski/aktualnosci/za-4-dni-konczy-sie-glosowanie-w-budziecie-obywatelskim-lublina,104,3627,1.html> (dostęp: 22.10.2023).

terenów cennych przyrodniczo, wytyczenie ścieżek rowerowych. Dzięki temu rada dzielnicy otrzymuje na przyszłość zestaw gotowych argumentów, nadających się do wykorzystania przy realizacji inwestycji publicznych.

Mankamentem jest uzależnienie organizacji pozarządowych od zewnętrznego finansowania. Są to jednorazowe, incydentalne inicjatywy, niemające charakteru planowego mapowania potrzeb danej dzielnicy. Działania rady dzielnicy nie mają charakteru inicjującego, a od strony formalnej jedynie pośredniczą w pozyskaniu przez organizację beneficjentów (np. grupy losowo dobranej 30 mieszkańców dzielnicy). To organizacje pozarządowe zwracają się z prośbami do rady dzielnicy, a nie odwrotnie. Zdarza się jednak, że w sytuacjach konfliktowych rada dzielnicy, grupa mieszkańców oraz organizacja pozarządowa specjalizująca się w danej tematyce (np. ekologicznej) współdziałają razem, zwłaszcza w trakcie protestów społecznych przeciwko zmianie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego²².

Radni dzielnicowi orientują się we właściwości jednostek organizacyjnych, ale problemem jest ich rozproszenie. W praktyce więc wypracowuje się w danej sprawie jeden wspólny kanał komunikacji tak, aby serie korespondencji wysyłać do najważniejszej jednostki i jednostek dodatkowych lub do ich wiadomości i jednocześnie do wiadomości radnych miejskich.

Celowo w omówionym katalogu działań zastępczych podejmowanych przez radę dzielnicy w sytuacji braku środków na realizację usług publicznych autor nie podaje społecznych komitetów budowy dróg. Ocena skuteczności takich inicjatyw oddolnych jest bowiem ambiwalentna. Są przypadki, gdy mieszkańcy współfinansowali dokumentację projektową, która wskutek nieprzekazania środków na budowę drogi przez miasto uległa dezaktualizacji, a tym samym pieniądze mieszkańców zostały zmarnowane. Może zaistnieć ryzyko, o którym wspomniała respondentka R3, że władze miasta po fakcie wydadzą korzystną decyzję deweloperowi lub inwestorowi prywatnemu, który wbrew interesom mieszkańców przeprowadzi własną inwestycję w sąsiedztwie projektowanej do budowy ulicy. W zakresie budowy i utrzymania dróg brakuje też współpracy między miastem Lublin a sąsiednimi gminami.

Zakończenie

Z punktu widzenia Rady Dzielnicy Węglin Północny świadczenie usług publicznych nie jest wystarczające, aby zapewnić pożądaną przez mieszkańców jakość życia w dzielnicy. Przekłada się to na liczbę skarg spływających do Rady

²² Por. D. Jaśkowiec, *Wpływ rad dzielnic na politykę władz samorządowych Krakowa – analiza na wybranych przykładach*, „Państwo i Społeczeństwo” 2012, nr 3, s. 41–60.

Dzielnicy, w szczególności dotyczących budowy, remontu i przebudowy ulic, montażu i konserwacji oświetlenia ulicznego, pielęgnacji drzew, krzewów i uzupełniania nasadzeń, opróżniania ulicznych koszy na śmieci, sprzątanania ulic, pasów drogowych i terenów zielonych, deratyzacji, odśnieżania ulic, chodników i przejść dla pieszych.

Badania wykazały, że mieszkańcom zależy w pierwszej kolejności na jakości przestrzeni publicznej, a także na zaspokajaniu potrzeb oświatowych i kulturalnych. Wywiady uzmysłowiły autorowi patologie w funkcjonowaniu modelu budżetu obywatelskiego. W obecnym kształcie wpływa on destrukcyjnie na spójność społeczną miasta, ponieważ faworyzuje grupy interesu dysponujące umiejętnościami i środkami finansowymi na kampanie reklamowe swoich wniosków. Autor popiera więc propozycję przedstawioną przez Macieja Kowalczyka przekazania radom dzielnic wyższej kwoty środków z rezerwy celowej kosztem budżetu obywatelskiego. Do koncepcji ograniczenia uprawnień rad dzielnic do dysponowania rezerwą celową wyłącznie na zadania inwestycyjne z pozostawieniem „projektów miękkich” budżetowi obywatelskiemu należy jednak podchodzić krytycznie. Budżet obywatelski jest nieprzewidywalny, obciążony wadami i nawet wygrana danego projektu nie gwarantuje jego realizacji. Rada dzielnic z sukcesem za to wspiera działania aktywizujące lokalną społeczność, np. w zakresie sportu²³.

Autor obawia się też, że pozytywne wnioski Kingi M. Jarmołowicz z analizy trzech pierwszych edycji budżetu obywatelskiego Miasta Lublin o wysokiej potrzebie społecznej uczestnictwa w procesach współdecydowania i aktywny udział w zagospodarowaniu przestrzeni miejskiej wskutek polityki władz miasta diametralnie się zdezaktualizowały²⁴. Propagowanie idei budżetu obywatelskiego – jak zasugerowali Jan Braun i Patrycja Marzec-Braun – nic nie da bez systemowej zmiany tej instytucji i eliminacji tkwiącej w niej patologii, a tego nie da się zrobić bez zmiany polityki władz miasta albo samych władz²⁵.

Biorąc pod uwagę skalę i tempo dewastacji przestrzeni publicznej przez osoby popełniające czyny zabronione (spożywanie alkoholu, zaśmiecanie, zanieczyszczenie fekaliami, nielegalne parkowanie itd.), należy podkreślić, że służby miejskie nie nadążają z doprowadzaniem jej do stanu pożądanego przez mieszkańców. W tej

²³ M. Kowalczyk, *Wybrane formy partycypacji społecznej w samorządzie terytorialnym. Doświadczenia Lublina*, [w:] *Zmierzch demokracji liberalnej?*, red. K.A. Wojtaszczyk, P. Stawarz, J. Wiśniewska-Grzelak, Warszawa 2018, s. 579.

²⁴ Por. K.M. Jarmołowicz, *Budżet Obywatelski Lublina partycypacyjnym narzędziem realizacji potrzeb mieszkańców Lublina*, „Architektura Krajobrazu” 2017, nr 2, s. 99.

²⁵ Por. J. Braun, P. Marzec-Braun, *Participatory Budget as One of the Instruments of the Concept of Public Governance on the Example of the City of Lublin*, „Annales UMCS sectio H (Oeconomia)” 2021, vol. 55(3), s. 33.

sytuacji obywatele sami podejmują działania zmierzające do poprawy negatywnego stanu rzeczy: sprzątają i odśnieżają chodniki, naprawiają elementy małej architektury, monitorują działania przedsiębiorców i inwestorów łamiących prawo.

Z obserwacji i wywiadów jawi się – czego nie można wykluczyć – obraz przejawskrawiony. Można bowiem postawić tezę, że nie tyle świadczenie usług publicznych jest niewystarczające, co nie są one realizowane w sposób i w terminach satysfakcjonujących dla rady dzielnicy i mieszkańców. Gdyby były wykonywane w sposób oczekiwany, rada dzielnicy i mieszkańcy nie musieliby podejmować tylu interwencji w jednostkach organizacyjnych Urzędu Miasta.

Autor zestawiał interwencje podejmowane przez niego w lipcu i sierpniu 2023 r. W ciągu 2 miesięcy 15 razy występował do Urzędu Miasta Lublin i Straży Miejskiej w sprawach: remontu i naprawy ulic; nielegalnego składowania odpadów; kontroli obiektu, w którym świadczone są usługi hotelarskie; połamanych gałęzi; porzuconej hulajnogi; kierowcy prowadzącego pojazd pod wpływem alkoholu; wzmożenia patroli na jednej z dróg dojazdowych między posesjami; naruszania przepisów Kodeksu wyborczego. Zakres działań potwierdza spostrzeżenia wyrażone w literaturze naukowej co do zakresu inicjatyw rady dzielnicy w sprawach drobnych przedsięwzięć w przestrzeni publicznej²⁶.

Reakcja na tego typu zgłoszenia zależna jest od posiadanych zasobów przez Urząd Miasta Lublin. Braki rzutują jednak nie tylko na ocenę pracy miasta, lecz także na postrzeganie rady dzielnicy przez mieszkańców. Poczucie braku sprawczości rady dzielnicy wydaje się być jednym z powodów, dla którego mieszkańcy nie angażują się w wybory do rad dzielnic i nie kandydują w wyborach. Istnieje dodatkowo duży potencjał konfliktogenny, ponieważ interwencje podejmowane przez radnych dzielnicowych wiążą się z łamaniem porządku publicznego przez innych mieszkańców i są często skierowane przeciwko konkretnym osobom. Brakuje też zyczliwego nastawienia ze strony dyspozytorni Straży Miejskiej. Do tego dochodzi odbiór społeczny osoby radnego dzielnicowego jako mieszkańca czy sąsiada, gdyż ludzie oceniają daną osobę nie jako zwykłego człowieka, lecz przez pryzmat jego roli, więc osąd opinii publicznej jest surowszy i nierzadko niesprawiedliwy, a taka osoba spotyka się często z nieprzychylnymi komentarzami lub staje się przedmiotem plotek. Diety wypłacane radnym są zbyt niskie, nie rekompensują bowiem nakładu czasu i środków. Przypadek Lublina potwierdza więc wnioski Adriana Pyszki, piszącego o radnych dzielnicowych z Zabrze, gdyż radny

²⁶ B. Luchter, M. Semczuk, P. Serafin, B. Zawilińska, *Funkcjonalność dzielnic samorządowych w kontekście rozwoju miasta na przykładzie wybranej jednostki pomocniczej Krakowa*, [w:] *Funkcjonalne miasto w teorii i praktyce na przykładzie Krakowa i Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego*, red. T. Kudłacz, M. Musiał-Malago, Kraków 2018, s. 176.

dzielnicowy powinien być partnerem dla urzędu miasta²⁷. Faktem jest jednak, że brak efektów ponawianych interwencji i brak systemowego rozwiązywania przez władze miasta powtarzających się problemów rodzi wśród radnych dzielnicowych frustrację, a osiągnięte rezultaty są niewspółmierne do nakładów pracy i energii²⁸.

Mimo to rola rady dzielnicy nie powinna być deprecjonowana. Rada dzielnicy sprowadza się przede wszystkim do pośredniczenia między mieszkańcami a urzędem miasta. Mieszkańcy zwracają się do radnych dzielnicowych i do rady dzielnicy, aby w ich imieniu podejmowano interwencje w sprawach publicznych, by mieszkańcy nie musieli absorbować w tym zakresie swojego prywatnego czasu, sił i środków. Rada dzielnicy przypomina „przekaznik” między mieszkańcami a urzędnikami. Jednocześnie, oprócz funkcji pośredniczącej, wykonuje ważną funkcję organizatorską i kreatywną, inicjując zmiany w przestrzeni publicznej i polityce miasta celem podniesienia jakości życia mieszkańców: budowy boiska, domu kultury, ustalenia siedziby biblioteki, przekazania środków z rezerwy celowej na przedsięwzięcia kulturalno-sportowe itd. Autor nie ma więc odczucia, że jest to „byt pozorowany”, pozbawiony realnych kompetencji i zadań²⁹. Przykład Węglina Północnego, szczególnie jeśli chodzi o budowę Dzielnicowego Domu Kultury „Węglin” oraz boiska sportowego „Arena Węglin”, pokazuje, że rada dzielnicy potrafi podejmować działania zmierzające do poprawy jakości życia obywateli³⁰.

Rozwiązaniem wskazanych niedociągnięć w sferze usług publicznych jest wzmocnienie finansowe w szczególności takich jednostek organizacyjnych jak Zarząd Dróg i Mostów, Wydział Zieleni i Gospodarki Komunalnej, Wydział Ochrony Środowiska, Wydział Gospodarowania Mieniem czy Straż Miejska w zakresie zaspokajania potrzeb dzielnicy³¹. Ponadto ważne jest odbiurokratyzowanie kanałów komunikacji z radnymi dzielnicowymi i przyspieszenie wymiany informacji. Przydatne byłoby też wypracowanie „szybkiej ścieżki” zgłoszeń, ponieważ serwis naprawmy.to i Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa nie są w tej mierze wystarczające. Miasto powinno również wyznaczyć dla każdej z 27 dzielnic „dozorcę” czy „opiekuna”, który by dbał o przestrzeń publiczną, sprzątał ją itd. Obciążenie obowiązkami byłoby mniejsze niż praca w pełnym wymiarze czasu pracy. W skali wydatków w budżecie miasta (np. w porównaniu

²⁷ A. Pyszka, *Rola radnego dzielnicy z perspektywy kompetencji na przykładzie miasta Zabrze*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Organizacja i Zarządzanie” 2014, nr 69, s. 104.

²⁸ J. Frankowski, M. Grabkowska, „*Zaufaj dobrym radom*”. *Uwarunkowania i przesłanki rozwoju rad dzielnic na przykładzie Gdańska*, „Studia Miejskie” 2017, vol. 25, s. 74.

²⁹ Por. R. Nowakowski, *Trzeba skończyć z bytami pozorowanymi. Rozmowa z Markiem Mutozem*, „Miasto. Pamięć i Przyszłość” 2016, nr 1, s. 159–163.

³⁰ Por. B. Słobodzian, *Sukces czy porażka społeczności lokalnych? Funkcjonowanie jednostek pomocniczych na przykładzie miasta Gdańska*, „Przegląd Politologiczny” 2015, nr 4, s. 128–129.

³¹ Por. D. Jaśkowiec, *Uprawnienia dzielnic w zakresie dysponowania środkami finansowymi budżetu miasta Krakowa w latach 1991–2013*, „Państwo i Społeczeństwo” 2014, nr 4, s. 217–239.

do utrzymywania nieefektywnego i deficytowego roweru miejskiego) byłaby to kwota możliwa do udźwignięcia, co przełożyłoby się na znaczące podniesienie jakości życia mieszkańców dzielnicy.

Bibliografia

- Biuletyn Informacji Publicznej, *Mieszkańcy według dzielnic*, 30.06.2018, https://bip.lublin.eu/gfx/bip/userfiles/_public/import/urząd-miasta-lublin/dane-demograficzne/dane_demograficzne_2018_r/stan_na_dzien_30.06.2018_r/mieszkanicy_wg_dzielnic_pobyt_staly_20180630.pdf (dostęp: 22.10.2023).
- Braun J., Marzec-Braun P., *Participatory Budget as One of the Instruments of the Concept of Public Governance on the Example of the City of Lublin*, "Annales UMCS sectio H (Oeconomia)" 2021, vol. 55(3), DOI: <https://doi.org/10.17951/h.2021.55.3.23-36>.
- Buczyński M., *Nazwy dzielnic i przedmieść Lublina*, „Rocznik Lubelski” 1962, vol. 5.
- Frankowski J., Grabkowska M., „*Zaufaj dobrym radom*”. *Uwarunkowania i przesłanki rozwoju rad dzielnic na przykładzie Gdańska*, „Studia Miejskie” 2017, vol. 25, DOI: <https://doi.org/10.25167/sm2017.025.03>.
- Fundacja Wolności, *Aktualna liczba mieszkańców poszczególnych dzielnic*, 14.01.2017, <https://fundacijawolnosc.org/aktualna-liczba-mieszkanow-poszczegolnych-dzielnic> (dostęp: 22.10.2023).
- Fundacja Wolności, *Raport: decyzje środowiskowe dla lubelskich deweloperów*, 11.09.2023, <https://fundacijawolnosc.org/raport-decyzje-srodowiskowe-dla-lubelskich-deweloperow> (dostęp: 11.12.2023).
- Fundacja Wolności, *Raport: realizacja inwestycji niedrogowych przez deweloperów*, 10.03.2023, <https://fundacijawolnosc.org/raport-realizacja-inwestycji-niedrogowych-przez-deweloperow> (dostęp: 11.12.2023).
- Główny Urząd Statystyczny, *Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2023 roku*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/powierzchnia-i-ludnosc-w-przekroju-terytorialnym-w-2023-roku,7,20.html> (dostęp: 11.12.2023).
- Jakubowski K., *Lublin się wyludnia... Prawie 3 tysiące mniej mieszkańców niż rok temu*, 30.01.2023, <https://jawnylublin.pl/lublin-sie-wyludnia-prawie-3-tysiacze-mniej-mieszkanow-niz-rok-temu> (dostęp: 22.10.2023).
- Jarmołowicz K.M., *Budżet Obywatelski Lublina partycypacyjnym narzędziem realizacji potrzeb mieszkańców Lublina*, „Architektura Krajobrazu” 2017, nr 2.
- Jaśkowiec D., *Uprawnienia dzielnic w zakresie dysponowania środkami finansowymi budżetu miasta Krakowa w latach 1991–2013*, „Państwo i Społeczeństwo” 2014, nr 4.
- Jaśkowiec D., *Wpływ rad dzielnic na politykę władz samorządowych Krakowa – analiza na wybranych przykładach*, „Państwo i Społeczeństwo” 2012, nr 3.
- Kociuba D.A., *Lublin – „moje miejsce na Ziemi” czy „metropolia przyszłości”?*, [w:] *Lublin 2030 – europejska metropolia?*, red. P. Maleszyk, M. Sagan, Lublin 2018.
- Kowalczyk M., *Wybrane formy partycypacji społecznej w samorządzie terytorialnym. Doświadczenia Lublina*, [w:] *Zmierzch demokracji liberalnej?*, red. K.A. Wojtaszczyk, P. Stawarz, J. Wiśniewska-Grzelak, Warszawa 2018.

- Kowalewicz T., *Nie ustają protesty przeciwko budowie w parku Jana Pawła II. Mieszkańcy wytykają błędy i żądają konsultacji*, 26.10.2023, <https://lublin.wyborcza.pl/lublin/7,48724,30339465,kolejny-protest-przeciwko-budowie-wielkiego-parkingu-i-biurowca.html> (dostęp: 11.12.2023).
- Kozłowski P., *Wielki parking i biurowiec wyrosną w parku Jana Pawła II. Mieszkańcy w szkole, protestowali przy terenie inwestycji*, 13.10.2023, <https://lublin.wyborcza.pl/lublin/7,48724,30295501,wielki-parking-i-biurowiec-wyrosna-przy-parku-jana-pawla-ii.html> (dostęp: 11.12.2023).
- Krupa-Dąbrowska R., *Kawalerka w akademiku – sposób deweloperów na małe i tanie mieszkania*, 21.11.2017, <https://www.rp.pl/nieruchomosci/art10087601-kawalerka-w-akademiku-sposob-deweloperow-na-male-i-tanie-mieszkania> (dostęp: 11.12.2023).
- Luchter B., Semczuk M., Serafin P., Zawilińska B., *Funkcjonalność dzielnic samorządowych w kontekście rozwoju miasta na przykładzie wybranej jednostki pomocniczej Krakowa*, [w:] *Funkcjonalne miasto w teorii i praktyce na przykładzie Krakowa i Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego*, red. T. Kudłacz, M. Musiał-Malago, Kraków 2018.
- Majewska A., Denis M., Krupowicz W., *Urbanization Chaos of Suburban Small Cities in Poland: ‘Tetris Development’*, “Land” 2020, vol. 9(11), DOI: <https://doi.org/10.3390/land9110461>.
- Markowski T., Kudłacz T., *Zintegrowany rozwój aglomeracji jako podstawa budowania konkurencyjności polskiej przestrzeni społeczno-gospodarczej*, „Studia Regionalne i Lokalne” 2002, nr 2–3.
- Nowakowski R., *Trzeba skończyć z bytami pozorowanymi. Rozmowa z Markiem Mutorem, „Miasto. Pamięć i Przyszłość”* 2016, nr 1.
- Oficjalny Portal Miasta Gdańska, *Przyjęty budżet Gdańska na rok 2023*, 15.12.2022, <https://www.gdansk.pl/wiadomosci/Przyjety-budzet-Gdanska-na-rok-2023-czasy-inflacji-drozyzny-i-wysokich-cen-energii-Dulkiewicz,a,233732> (dostęp: 20.10.2023).
- Pyszka A., *Rola radnego dzielnicy z perspektywy kompetencji na przykładzie miasta Zabrze*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Organizacja i Zarządzanie” 2014, nr 69.
- Rada Dzielnicy Węglin Północny, *Podstawa prawna i zadania Dzielnicy*, <https://dzielnice.lublin.eu/weglin-pn/podstawa-prawna-i-zadania-dzielnicy> (dostęp: 11.12.2023).
- Skomra S., *Blacha już jest, budowa trwa. Ludzie zaskoczeni i oburzeni dwoma budynkami przy parku JPii*, 14.10.2023, <https://jawnylublin.pl/blacha-juz-jest-budowa-trwa-ludzie-zaskoczeni-i-oburzeni-dwoma-budynkami-przy-parku-jpii> (dostęp: 11.12.2023).
- Skomra S., *Wielki garaż na zbieżnym wąwozu. Teraz ruch prezydenta Lublina i wojewody*, 7.11.2023, <https://jawnylublin.pl/lublin-wielki-garaz-na-zbieznu-parku-teraz-ruch-prezydenta> (dostęp: 11.12.2023).
- Ślobodzian B., *Sukces czy porażka społeczności lokalnych? Funkcjonowanie jednostek pomocniczych na przykładzie miasta Gdańska*, „Przegląd Politologiczny” 2015, nr 4, DOI: <https://doi.org/10.14746/pp.2015.20.4.9>.
- Smaga D., *Mieszkań budować tu nie można. Inwestycji w Lublinie przyjrzy się teraz sąd*, 18.04.2022, <https://www.dziennikwschodni.pl/lublin/mieszkan-budowac-tu-nie-mozna-inwestycji-w-lublinie-przyjrzy-sie-teraz-sad,n,1000306661.html> (dostęp: 18.12.2023).
- Smaga D., *Mieszkań budować tu nie wolno, więc powstanie akademik*, 6.12.2021, <https://www.dziennikwschodni.pl/lublin/mieszkan-budowac-tu-nie-wolno-wiec-powstanie-akademik-to-jawna-kpina-z-przepisow,n,1000299814.html> (dostęp: 11.12.2023).

- Szmygin K., Górnik O., *Practical Experiences in Implementing Participatory Budgets on Examples of Selected Cities in Poland*, „Teki Komisji Architektury, Urbanistyki i Studiów Krajobrazowych” 2020, vol. 16(1), DOI: <https://doi.org/10.35784/teka.2264>.
- Szymańska W., *Monitorowanie jakości usług publicznych problemem administracji samorządowej na przykładzie Słupska*, „Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego” 2016, vol. 30(2), DOI: <https://doi.org/10.24917/20801653.302.11>.
- Tyczyno A., *Biedabudżet Bydgoszczy na 2023 r. „Ktoś nas okradł”*, 15.11.2022, <https://bydgoszcz.wyborcza.pl/bydgoszcz/7,48722,29143030,biedabudzet-bydgoszczy-na-2023-r-ktos-nas-okradl.html> (dostęp: 20.10.2023).
- Urząd Miasta Lublin, *Za 4 dni kończy się głosowanie w budżecie obywatelskim Lublina*, 6.10.2023, <https://lublin.eu/mieszkanicy/partycypacja/budzet-obywatelski/aktualnosci/za-4-dni-konczy-sie-glosowanie-w-budziecie-obywatelskim-lublina,104,3627,1.html> (dostęp: 22.10.2023).
- Walenia A., *Procesy metropolizacji a konkurencyjność regionów Polski wschodniej*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Polityka Ekonomiczna” 2010, nr 111.
- Wąsik D., *Lublin chce spłacić zadłużenie. Miasto wyemituje w tym roku obligacje na ćwierć miliarda złotych*, 11.03.2023, <https://spottedlublin.pl/lublin-chce-splacic-zadluzenie-miasto-wyemituje-w-tym-roku-obligacje-na-cwierc-miliarda-zlotych> (dostęp: 20.10.2023).
- Wich U., *Aglomeracja lubelska i czynniki kształtujące jej rozwój*, Lublin 1984.

Abstrakt: Braki budżetowe zmuszają rady dzielnic polskich dużych miast do zmiany sposobów radzenia sobie w rzeczywistości rzadszych i gorszych jakościowo usług publicznych. Gdy urząd miasta nie ma pieniędzy, żeby wykonać określone usługi, mieszkańcy zaczynają sami zajmować się swoją dzielnicą (przycinać drzewa i krzewy, sprzątać i odśnieżać chodniki), stosowane są inwestycyjne substytuty (asfaltbeton), budżet obywatelski zaczyna być traktowany instrumentalnie (jako uzupełnienie lub zastępnik rezerwy celowej), intensyfikowany jest lobbing wśród radnych miejskich, korzysta się z potencjału eksperckiego organizacji pozarządowych i wypracowuje wspólne kanały komunikacji między różnymi jednostkami organizacyjnymi urzędu miasta.

Słowa kluczowe: budżet obywatelski; usługi publiczne; duże miasto; rada dzielnicy; organizacje pozarządowe; urząd miasta

Abstract: Budget shortfalls force district councils in Polish big cities to change the ways they deal with the problem of less frequent and lower-quality public services. When the city council does not have money to realize some services, citizens begin to take care of their district themselves. They trim trees and shrubs, as well as sweep and clear snow from sidewalks. In addition, investment substitutes (asphalt concrete) are used, the participatory budget is treated instrumentally (as a supplement or substitute for the special-purpose reserve) and lobbying among city councillors is being intensified. District councils use the expert potential of non-governmental organizations and develop combined channels of communication between various organizational units of the city council.

Keywords: participatory budget; public services; big city; district council; non-governmental organizations; city council